

Życie i twórczość Seneki

- [Życie i twórczość Seneki](#)

Życie i twórczość Seneki

Podobizna Seneki Starszego w Sewilli, rok nieznany, Sewilla, Andaluzja, wikipedia.org, CC BY-SA 3.0

Ważne daty

ok. 55 p.n.e. - 40 n.e. – lata życia Seneki Starszego, zwanego Retorem

ok. 4 p.n.e. - 65 n.e. – lata życia Seneki Młodszego, zwanego Filozofem

27 p.n.e. - 14 n.e. – okres panowania cesarza Augusta

14 n.e. - 37 n.e. – panowanie cesarza Tyberiusza

37 n.e. - 41 n.e. – panowanie cesarza Kaliguli

41 n.e. - 54 n.e. – panowanie cesarza Klaudiusza

54 n.e. - 68 n.e. – panowanie cesarza Nerona

Scenariusz dla nauczyciela

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

II. W zakresie kompetencji kulturowych. Uczeń:

3. posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu historii literatury starożytnej:

2) literatura rzymska:

g) Seneka (Listy moralne do Lucyliusza),

10. potrafi wskazać najważniejsze cechy charakterystyczne i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu historii literatury starożytnej:

2) literatura rzymska:

g) Seneka, Listy moralne do Lucyliusza,

III. W zakresie kompetencji społecznych. Uczeń:

4) jest świadomy antycznych korzeni kultury polskiej, europejskiej i światowej;

5) dzięki poznaniu źródeł kultury polskiej, europejskiej i światowej staje się jej świadomym odbiorcą i uczestnikiem.

Nauczysz się

opowiadać historię życia Seneki Młodszego;

rozpoznawać znane sentencje i powiedzenia autorstwa Seneki Młodszego;

wykonywać samodzielny przekład na język polski łacińskiego tekstu, korzystając ze słownika łacińsko-polskiego;

definiować pojęcia: [satyra menippejska](#) i [retoryka](#)Retoryka.

Biogramy dwóch wybranych pisarzy antycznych

Seneka Starszy, czyli retor

Lucjusz (lub Marcus) Anneusz Seneka, zwany Seneką Starszym oraz „[Retorem](#)”, urodził się ok. 55 r. p.n.e. w położonym na terenie dzisiejszej Hiszpanii mieście Kordoba. Zostało ono

założone w 169 roku p.n.e. przez rzymskiego wodza i polityka Marka Klaudiusza Marcellusa. Przez wieki swojej historii miasto rozwijało się pomyślnie aż stało się stolicą rzymskiej [prowincji](#) Hispania Ulterior Baetica. [Prowincja](#) ta należała do tzw. prowincji cesarskich i była zarządzana przez cesarza za pośrednictwem wyznaczanego przez niego legata.

Autor nieznany, „Podobizna Seneki Starszego w Sewilli”, rok nieznany, Sewilla, Andaluzja, wikipedia.org, CC BY-SA 3.0

Seneka Młodszy, czyli filozof i wychowawca

Seneka Młodszy był synem Anneusza Seneki, zwanego Seneką Starszym. Bratankiem Seneki Młodszego był znakomity poeta Lukan, autor zachowanego do dziś poematu „Farsalia”, którego tematem jest krwawa wojna domowa pomiędzy Juliuszem Cezarem i Pompejuszem. Okrutna rozgrywka, która kosztowała przelanie krwi współobywateli, swój koniec miała w bitwie pod Farsalos – stąd nazwa poematu.

Rodzina Seneki szybko przeniosła się do Rzymu. Przyszły pisarz odebrał tam gruntowne wykształcenie retoryczne oraz filozoficzne. Studiował u pitagorejczyka Sotiona, cynika Demetriusza oraz u innych, bardziej eklektycznych nauczycieli. Pewnego rodzaju eklektyzm myśli, tzn. inspirowanie się różnymi szkołami filozoficznymi dla stworzenia własnego systemu była charakterystyczna dla filozofii rzymskiej.

W 26 roku Seneka dla poratowania zdrowia wyjechał do Egiptu, gdzie spędził kilka lat uzupełniając swoje wykształcenie. Być może korzystał w tym celu z ogromnych zbiorów biblioteki aleksandryjskiej – największej biblioteki świata antycznego.

W 31 roku Seneka wrócił do Rzymu i rozpoczął karierę państwową. W 34 roku został [kwestorem](#), co dało mu wstęp do senatu. Być może sprawował także urząd trybuna ludowego.

W tym samym czasie Seneka zdobywał rozgłos jako pisarz i mówca. Zdolności oratorskie pokazywał szerszemu gronu Rzymian występując jako obrońca sądowy. W antycznym Rzymie procesy odbywały się na Forum i miały charakter publiczny. Powodzenie mogło być znakomitą szansą na dalszą karierę. W ten właśnie sposób zaczynał Marek Tulliusz Ciceron.

Kariera Seneki została przerwana za sprawą podejrzeń o romans z siostrą zmarłego cesarza Kaliguli. Z powodu intryg Messaliny, żony ówczesnego władcy – Klaudiusza, Seneka został w 41 roku zesłany na Korsykę. Do Rzymu wrócił dopiero w 49 roku za sprawą drugiej żony Klaudiusza, Agryppiny. Został oczyszczony z zarzutów i kontynuował karierę obejmując urząd [pretora](#). Następnie podjął się obowiązków wychowawcy Neron, syna Agryppiny.

W 54 roku Neron (Lucjusz Domicjusz Ahenobarbus Nero) został cesarzem. Miał wówczas 17 lat. Do 62 roku państwem kierował Seneka wraz z Afraniuszem Burrusem, który sprawował funkcję prefekta pretorianów, czyli gwardii cesarskiej. Neron objął władzę nad państwem w znakomitym stanie, po rozsądnych i przemyślanych rządach Klaudiusza. Seneka z Burrusem kontynuowali ogólne kierunki rozwoju imperium zapoczątkowane przez poprzednich cesarzy

z dynastii julijsko-klaudyjskiej, pierwsze osiem lat panowania Nerona były w rzeczywistości wyjątkowo dobrym czasem dla Rzymu.

Po śmierci Burrusa w 62 roku Seneka zauważył, że jego wpływ na władcę jest coraz mniejszy, a działania wychowawcze nie przyniosły skutku. Zamiast filozofa na tronie będącego idealnym władcą, Seneka ukształtował tyrana. Neron zgodził się na odejście swego nauczyciela i doradcy z dworu cesarskiego. Seneka wyjechał do swojej posiadłości pod Rzymem, gdzie spędzał czas pisząc i studiując zagadnienia filozoficzne.

Autor nieznany, Seneka Młodszy, rok nieznany, podobizna z Muzeum Prado, Madryt, Hiszpania, wikipedia.org, CC BY 3.0

Hartmann Schedel, „Śmierć Seneki Młodszego”, przedstawiona w kronice norymberskiej, XV w., miejsce nieznane, wikipedia.org, domena publiczna

Twórczość Seneki Młodszego

Twórczość Seneki Młodszego stanowią przede wszystkim dialogi filozoficzne, często dedykowane najbliższym dla autora osobom (*O pocieszeniu*, *O łagodności*, *O krótkości życia*, *O życiu szczęśliwym* i in.). Ten bogaty zbiór uzupełniają rozprawy filozoficzne *O łagodności* (*De clementia*) oraz *O dobrodziejstwach* (*De beneficiis*).

Inny gatunek reprezentuje dzieło *Zagadnienia przyrodnicze* (*Quaestiones naturales*), nie będące systematyczną prezentacją treści przyrodniczych, a raczej luźno skomponowanymi spostrzeżeniami na temat zjawisk naturalnych. Dzieło to cieszyło się następnie dużym zainteresowaniem w średniowieczu, również wśród tzw. Ojców Kościoła, próbujących tłumaczyć fenomeny przyrodnicze na sposób chrześcijański.

Pod imieniem Seneki zachowała się również pewna ilość łacińskich tragedii, które jednak, jak się dziś uważa, nie były przeznaczone do inscenizacji, a jedynie do publicznej recytacji bądź samodzielnej lektury. Seneka jest też autorem [satyry menippejskiej](#) pod tytułem *Apocolocyntosis divi Claudii* (dosł. *Udynienie boskiego Klaudiusza*), która w charakterystyczny sposób (łącząc prozę z wierszem) opisuje śmierć cesarza. Filozof pozostawił ponadto bogaty zbiór listów, skierowanych do młodego przyjaciela Lucyliusza. Owe „listy moralne” stanowią dziś dla nas ważne źródło dla poznania poglądów i faktów z życia Seneki Młodszego.

Amadeo Ruiz Olmos, „Seneka”, 1965, Kordoba, Hiszpania online-skills, CC BY 3.0

Kordoba, online-skills, CC BY 3.0

Autor nieznany, „Seneka”, letni ogród w Sankt Petersburgu, Rosja, online-skills, CC BY 3.0

Polecenie 1

Przeczytaj i spróbuj przetłumaczyć cytaty z utworów Seneki Młodszeo. Tłumaczenie polskie pojawia się po kliknięciu na cytat.

Quīd est sapientia? Semper īdem velle atque īdem nōlle. (*Epistulae* 20.5)

Nēmō nāscitūr dīves. (*Epistulae* 20.13)

Ignis aurūm probat, miseria fortēs uirōs. (*Dē prōvidentiā* 5.9)

Nēmō aūtem regere potest nisi quī et rēgī. (*Dē irā* 2.15.4)

Magna servitus est magna fortūna. (*Dē cōnsōlātiōne ad Polybium* 6.5)

Vīvēre militāre est. (*Epistulae* 96.5)

Nēmō līber est, quī corporī servit. (*Epistulae* 92.33)

Omnis ars nātūrae imitatiō est. (*Epistulae* 65.3)

Nōn quī parum habet, sed quī plūs cupit, pauper est. (*Epistulae* 2.6)

Amīcitia semper prōdest, amor aliquandō etiam nocet. (*Epistulae* 35.1)

Zadania

Ćwiczenie 1

Połącz zdania łacińskie z odpowiednimi tłumaczeniami:

Dīvitiae nōn sunt bonae.

Każda dzikość bierze się bowiem ze słabości.

Omnīs enim ex infirmitāte feritās est.

Ręka rękę myje.

Manus manum lavat.

Bogactwo nie jest dobrem.

Ćwiczenie 2

Z poniższych dzieł wybierz utwory Seneki

☐ *Od założenia miasta,*

☐ *Listy moralne do Lucylusza, Zagadnienia przyrodnicze, O gniewie*

☐ *O gniewie, O przyjaźni, Roczniki*

☐ *Epigramaty*

☐ *Fenicjanki, O opatrności, Listy do Attyka*

☐ *Satyricon,*

☐ *Eneida, Państwo, Medea*

Ćwiczenie 3

Seneka Młodszy był wychowawcą cesarza...

☐ Nerona

☐ Augusta

☐ Kaliguli

☐ Klaudiusza

☐ Septymiusza Sewera

Ćwiczenie 4

Jaka dyscyplina była przedmiotem zainteresowania Seneki Starszego?

☐ Retoryka

☐ Medycyna

☐ Gramatyka

☐ Astronomia

☐ Kosmografia

Ćwiczenie 5

Seneka pochodził z...

☐ Grecji

☐ Hiszpanii

☐ Tracji

☐ Afryki

☐ Galii

Ćwiczenie 6

Zamień na liczbę mnogą wszystkie możliwe słowa w poniższych sentencjach Seneki:

Manus manum lavat – Man

man

lava

Omnis ars nātūrae imitatiō est – Omn

ar

natur

imitati sunt.

Magna servitus est magna fortūna – Magn

servitu sunt

magn

fortun

es

us

tes

ae

ones

us

ae

nt

ae

arum

tes

Ćwiczenie 7

Przyporządkuj słowa z przeczytanych zdań łacińskich do odpowiednich ilustracji.

amīcitia, dīvitiae, ignis, aurum, manus

.....

.....

.....

.....

.....

Słowniki

Słownik pojęć

Ekwita

zamożna klasa społeczna w starożytnym Rzymie stojąca niżej niż senatorowie.

Kwestor

urzędnik administrujący skarbem państwowym

Pretor

wyższy urzędnik mający tzw. *imperium minor*

Prowincja

jednostka administracyjna w imperium rzymskim.

Retoryka

sztuka budowania pięknej i przekonującej wypowiedzi, a także refleksja teoretyczna nad nią.

Satyra menippejska

gatunek utworu satyrycznego, którego nazwa pochodzi od imienia cynika Menipposa. Łączy ona w sobie najczęściej formę prozy i wiersza, tematycznie również jest połączeniem historii

| fantastycznej z prawdziwą.

Słownik łacińsko-polski

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

Galeria dzieł sztuki

Podobizna Seneki Starszego w Sewilli, rok nieznany, Sewilla, Andaluzja, wikipedia.org, CC BY-SA 3.0

Bibliografia

P. Veyne (red.), *Człowiek Rzymu*, Świat Książki, Warszawa 2000.

L. Winniczuk, *Ludzie, zwyczaje i obyczaje starożytnej Grecji i Rzymu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

L. Winniczuk (red.), *Słownik kultury antycznej*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1986.